

Кузьменко М.М.

здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Поляк Р.Ю.

здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ У
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ**

**ФОРМИРОВАНИЕ РЕГИОНАЛЬНЫХ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ В
ОБЕСПЕЧЕНИЕ УСТОЙЧИВОГО СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО
РАЗВИТИЯ**

**THE FORMATION OF REGIONAL FINANCIAL RESOURCES IN
SUSTAINABLE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT**

Анотація. Вивчено деякі аспекти формування регіональних фінансових ресурсів. Досліджено проблеми та визначені напрями забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів в контексті ефективного управління фінансовими ресурсами.

Ключові слова: фінанси, ресурси, регіон, розвиток, управління, інвестиції, доходи, фінансово-економічна нестабільність.

Аннотация. Изучены некоторые аспекты формирования региональных финансовых ресурсов. Исследованы проблемы и определены направления обеспечения социально-экономического развития регионов в контексте эффективного управления финансовыми ресурсами.

Ключевые слова: финансы, ресурсы, регион, развитие, управление, инвестиции, доходы, финансово-экономическая нестабильность.

Summary. Studied some aspects of regional funds. The problems and identified areas for social and economic development in the context of effective financial management.

Key words: finance, resources, region, development, management, investment, income, financial and economic instability.

Забезпечити динамічні процеси економічного розвитку України можливо лише через ефективну регіоналізацію, що суттєво підвищує вимоги до формування та використання фінансового потенціалу регіону, обумовлює необхідність вироблення стратегічних пріоритетів управління фінансами регіону загалом. Це вимагає модернізації детермінант і пріоритетів регіональної політики, а також підвищення дієвості механізмів фінансового забезпечення фінансовими ресурсами певного регіону.

Потрібно відмітити, що необхідність використання потенціального підходу до регулювання регіонального розвитку підтверджується і світовим досвідом. Нині багато країн ЄС демонструють приклади успішного розв'язання проблем регіональних дисбалансів в межах інтеграційного об'єднання. При цьому базовими принципами у формуванні регіональних фінансових ресурсів є першочергова опора на власний фінансовий потенціал, і застосування механізмів фінансового вирівнювання за доходами регіонів, а не за видатками.

Теоретичні та практичні аспекти формування регіональних фінансових ресурсів у забезпеченні соціально-економічного розвитку широко висвітлені у наукових працях українських вчених І. Вахович, З. Герасимчук, В. Геєця, М. Долішнього, А. Єпіфанова, І. Луніної, М. Мироненко, В. Пилипіва, Н. Старостенко, С. Ярошенка та інших. Однак багато питань залишаються дискусійними, що обумовлює актуальність їх подальшого дослідження.

За теперішніх умов посилення процесів глобалізації та фінансової нестабільності зростає роль регіональних фінансових ресурсів. Проблематика формування фінансових ресурсів регіонів та покращення ефективності використання ними наявних ресурсів набувають особливого та пріоритетного

значень. Виступаючи головним засобом реалізації регіональної соціальної та економічної політики, фінансові ресурси регіону покликані сприяти розвитку виробництва, збільшенню зайнятості населення, залученню нових інвестицій в економіку тощо. Особливого значення набуває питання побудови фінансових відносин, які б дозволяли формувати та використовувати фінансовий потенціал регіону з максимальним соціально-економічним ефектом.

Основним призначенням систем показників фінансового вирівнювання регіонів за видами економічної діяльності є обґрунтування управління фінансовими ресурсами з урахуванням податкоспроможності окремих регіонів і оцінка динаміки та структури місцевих бюджетів на основі Бюджетного кодексу України [7].

Розвиток регіональних соціально-економічних систем залежить від достатності фінансових ресурсів, тому важливо визначитись із тим, які саме групи фінансових ресурсів можуть бути використані з цією метою.

Нагадаємо, що фінансові ресурси регіону включають до свого складу: місцеві бюджети й фонди (у тому числі трансферти з Державного бюджету, вилучення до Державного бюджету); ресурси підприємств та організацій усіх форм власності, крім фінансових посередників; довгострокові кредити банківських установ на розвиток господарського комплексу регіону; інвестиції з-за меж території (у тому числі кошти іноземних інвесторів); а також кошти населення [1, с. 180].

Із наведеного переліку фінансових ресурсів регіону варто виділити і обсяг фінансових ресурсів, який призначений на регіональний соціально-економічний розвиток (а не забезпечення поточної життєдіяльності), переважно у формі інвестицій. До них можна віднести: прибуток, що залишається в розпорядженні підприємств та організацій; амортизаційні фонди підприємств та організацій; податкові доходи місцевих бюджетів у регіоні; страхові внески до фондів соціального страхування; неподаткові доходи і надходження місцевих бюджетів регіону; добровільні внески. Проте в умовах фінансово-економічної

нестабільності данні фінансові джерела виснажені та не надають можливості реалізувати поставленні завдання і досягнути визначених цілей.

Важливим завданням регіональних органів влади та місцевого самоврядування в частині фінансового забезпечення реалізації регіональної політики слід визначити ефективне управління власними та залученими централізованими та децентралізованими фінансовими ресурсами на ринкових засадах з метою забезпечення розвитку регіону, задоволення потреб та інтересів бізнесу і населення. Тому, в умовах об'єктивної обмеженості зовнішніх фінансових ресурсів на перший план виходить спроможність якнайефективніше використати власний фінансовий потенціал [7].

Фінансовий потенціал регіону обумовлений сукупністю різних джерел фінансових коштів, що мають у розпорядженні регіональні органи влади, підприємства, фінансові структури, домогосподарства та зовнішні надходження. Кожне джерело фінансових коштів є особливим, що обумовлено різним ресурсним потенціалом, який є наслідком нерівномірного територіального розміщення природних ресурсів, деякими відмінностями у поділі праці територій, соціальному складі населення, неоднаковим рівнем розвитку продуктивних сил і ступенем реалізації економічного потенціалу, до того ж функціонуючий фінансовий механізм щодо стимулювання економічних процесів на рівні регіонів не співпадає з розвитком економіки. Тому виникає необхідність у вирівнюванні соціально-економічного розвитку регіонів з метою збереження економічної, політичної єдності та соціальної рівності.

Отже головною метою регіональної фінансової політики є забезпечення економічної незалежності та формування можливостей до подальшого розвитку регіону. Вочевидь є необхідність в організації ефективного державного моніторингу, що дозволить стабілізувати економіку та сприяти розвитку регіонів [4;5].

Нагадаємо, що регіональні важелі являють собою систему кількісних та якісних показників, що висвітлюють перманентний та ретроспективний вплив певних факторів на соціальну та економічну стабільність регіонів. Механізм

для стабілізації важелів у регіонах має потребу у економічно-правовому застосуванні фінансової політики на державному та регіональному рівнях, включаючи такі складові як прогнозування, планування та програмування соціально-економічних процесів [2, с. 85].

Фінансова система регіону передусім має функціонувати на забезпечення таких пріоритетів як:

- покращення інвестиційного клімату регіону, забезпечення конкуренції та створення потужних фінансово-кредитних інститутів, що потребує надійного захисту прав власності, підвищення ефективності діяльності системи державного управління, зокрема на регіональному рівні;
- стимулювання розширення обсягів приватного фінансування інфраструктурних проектів за рахунок різноманітних механізмів приватно-державного партнерства та вдосконалення політики тарифного регулювання на регіональному рівні;
- прискорення розвитку механізмів приватно-державного партнерства, спрямованих на сприяння приватним інвестиціям. Необхідною умовою цього є концентрація державних і приватних інвестицій на пріоритетних напрямках економічного зростання; розвиток людського капіталу, створення ефективної, орієнтованої на кінцевий результат соціальної інфраструктури, що вимагає збільшення обсягів та підвищення ефективності використання бюджетних інвестицій;
- забезпечення розвитку існуючих і формування нових центрів економічного розвитку в регіонах, подолання депресивності адміністративних районів та регіонів.

Окрім того, потрібно приділити особливу увагу інвестиціям там їх впливу на економічний розвиток регіонів. Інвестиції відіграють важливу роль у забезпеченні нормального економічного розвитку регіонів та конкурентоспроможності національної економіки загалом. Доцільним і актуальним є дослідження саме впливу інвестицій на основні показники економічного розвитку регіону.

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2010-2015 роки¹
(млн. грн) [8]

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4
У т. ч. за рахунок						
коштів державного бюджету	10223,3	17376,7	16288,3	6174,9	2738,7	6919,5
коштів місцевого бюджету	5730,8	7746,9	8555,7	6796,8	5918,2	14260,0
коштів іноземних інвесторів	3723,9	5038,9	4904,3	4271,3	5639,8	8185,4

¹ Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя, за 2014-2015 роки також без частини зони проведення антитерористичної операції.

Наведені дані (таблиця 1) дозволяють констатувати, що інвестиції циклічні, тобто коливаються як у бік збільшення, так і зменшення. Помітне зменшення інвестування за рахунок державного бюджету у 2013-2014 роках, яке пов'язане з нестабільною ситуацією в країні та збройною агресією зі сторони північно-східної держави. У 2015 році спостерігаємо незначне збільшення інвестування. Тут потрібно ще враховувати вплив інфляції, так як у доларовому еквіваленті їх обсяги не змінюються або навпаки зменшуються.

У 2015 році в Україна взяла курс на децентралізацію, тому, помітне збільшення обсягу інвестування саме за кошти місцевого бюджету.

Інвестування підприємницького сектору за рахунок коштів іноземних інвесторів важливе, багато підприємств потребують модернізації та оновлення засобів виробництва. Іноземні інвестори, зокрема азійські, будують в Україні свої заводи та створюють підприємства, розуміючи, що: в Україні дешева робоча сила; є можливість представлення своїх товарів на європейському ринку.

На особливу увагу заслуговує показник, який відображає стан соціально-економічного розвитку регіону, тобто - ВРП (валовий регіональний продукт).

Валовий регіональний продукт – це валова додана вартість, що розраховується на рівні регіону. Разом з тим для виявлення тенденцій розвитку регіону та з метою порівняння показників певного регіону з іншими регіонами

на базі ВВП на душу населення потрібно розрахувати показник, що утворюється шляхом множення його на загальну кількість населення в регіоні. Розрахований валовий регіональний продукт (ВРП) на душу населення дозволяє оцінити продуктивність економіки регіону, а також її обсяг у перерахуванні на одного мешканця [3, с. 244]. На превеликий жаль, сьогодні маємо глибоке розшарування у розвитку регіонів за показником валового регіонального продукту та іншими критеріями.

Дніпропетровська область та місто Київ – найбільш економічно розвинені регіони України. Дніпропетровська область досягла високого показника через те, що на території даного регіону закладено багато природних ресурсів (корисні копалини, зокрема чорні метали). У структурі промисловості значне місце займає саме галузі важкої промисловості, зокрема машинобудування, чорна металургія, хімічна промисловість тощо. Київ – столиця України, де зосереджена значна частина фінансових ресурсів, тому й не дивно, що місто Київ має найбільший ВРП по всій Україні.

Стабільності фінансового розвитку регіонів можливо досягти завдяки проведенню заходів, які спрямовані на посилення зацікавленості органів місцевого самоврядування у зростанні своїх доходів шляхом стимулювання виробництва, збільшення валової доданої вартості, збільшення обсягу інвестицій та рівня доходів населення відповідно до напрямів економічного розвитку відповідного регіону.

Основними чинниками, що сприятимуть формуванню фінансових ресурсів на рівні регіону є:

- стосовно надходжень - реальний стан та обсяг виробництва у регіоні, його структурованість й ефективність, здатність до зовнішньоекономічної конкуренції;
- відповідно до витрат - рівень безробіття, показники соціальної незабезпеченості, демографічна структура, прожитковий мінімум, екологічні проблеми тощо;

- за детермінованістю характеру - питома вага регіонального сектора у вітчизняній економіці, значення доходів від нього у формуванні бюджету і реалізації відповідних соціально-економічних програм.

Окрім того, серед важливих пріоритетів є – заснування інституту партнерства між державою та приватними агентами, реформування органів місцевого самоврядування і поглиблення процесів бюджетної децентралізації, реформування підприємств житлово-комунального господарства, збільшення обсягів фінансування соціального розвитку та вдосконалення системи соціального захисту [6].

Отже, у сучасних умовах економічний та соціальний розвиток регіонів буде можливий за наявності ефективної регіональної економічної політики, яка би дозволила забезпечити цільове фінансування головних, пріоритетних загальнодержавних завдань, допомагатиме підвищенню рівня ділової активності підприємницьких структур, підтримуючи при цьому розвиток і фінансову незалежність регіонів.

Література:

1. Сторонянська І. Регіональний розвиток України: проблеми інтеграції та конвергенції / І. Сторонянська. – Львів : ІРД НАН України, 2014. – 324 с.
2. Жовнірчик Я. Ф. Формування самодостатніх територіальних громад і стратегія їх економічного розвитку / Я. Ф. Жовнірчик // Університетські наукові записки. – 2015. – № 1-2 (13-14). – С. 80-91.
3. Герасимчук З.В. Фінансова система регіонів: методологія, аналіз, практика / З.В. Герасимчук, Л.А. Федулова, Л.А. Пашко ; під за ред. В.К. Присяжнюка, Л.Б. Кондрашихіна. – Київ ; Севастополь ; Донецьк : АМУ, 2012. – 244 с.
4. Мироненко М. Ю. Фінансово-кредитне регулювання реального сектору економіки / М. Ю. Мироненко // Теорія і практика державного управління: зб. наук. пр. Харк. регіон. ін-ту держ. упр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2011. – № 2 (33). – С. 203–208.

5. Мироненко М. Ю. Організаційні аспекти управління економічним потенціалом регіону [Електронний ресурс] / М. Ю. Мироненко // Державне управління: удосконалення та розвиток : електрон. вид. – 2010. – № 2. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2010_5/. – Назва з екрана.
6. Мироненко М. Ю. Необхідність державного регулювання в умовах глобалізації економіки [Електронний ресурс] / М. Ю. Мироненко // Державне управління: удосконалення та розвиток : електрон. вид. – 2010. – № 9. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2009_2/. – Назва з екрана.
7. Про стимулювання розвитку регіонів [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2850-15>.
8. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>